

CUPRINS

Notă introductivă	7
Conceptul de valoare teoretică la Rickert ..	11
Cuvânt înainte	13
Partea întâi	15
Prezentarea	17
A. Teoria cunoașterii	17
1. Tema teoriei cunoașterii. Diferite concepte de subiect și de obiect	17
2. Problema transcendenței și a imanenței	22
3. „Obiectul” cunoașterii și garantarea valorică a adevărului	39
4. Legătura valorilor cu realitățile	84
5. Conștiința în genere	91
B. Filosofia ca doctrină a valorii. Obiectul filosofiei	96
Partea a doua	105
Critica	107
A. Doctrina judecății	108
1. Valori și forme teoretice	108
2. Valabilitate actuală și valabilitate potențială	112
3. Adevărul judecăților	116

4. Sensul imanent și cele două metode teoretico-gnoseologice	120
B. „Conștiința în genere”	108
Indice bibliografic	128
Imperativismul	131
Bibliografie	243
ANEXE	245
Amintiri	247
Notă introductivă.....	247
Secretar de redacție al „Revistei de filosofie”, secretar al Societății Române de Filosofie	249
TEXTE INEDITE	261
Corespondență	263
Restituirii: C. Rădulescu-Motru	291
Nicolae Bagdasar. O reevaluare bibliografică	335
POSTFAȚĂ – Filosofie și istoria filosofiei în opera lui Nicolae Bagdasar	363

NOTĂ INTRODUCȚIVĂ

În contextul afirmării școlii filosofice românești, *Nicolae Bagdasar* (1896-1971) este reprezentativ îndeosebi pentru domeniile istoriei filosofiei, filosofiei culturii și filosofiei istoriei. Scrierile sale, în primul rând: *Filosofia contemporană a istoriei* (1930); *Din problemele culturii europene* (1931); *Istoria filosofiei românești* (1940); *Teoria cunoștinței* (1941); *Teoreticieni ai civilizației* (1969), constituie contribuții teoretico-metodologice remarcabile, care s-au înscris demult în bibliografia de bază a studiului filosofiei, iar traducerea din opera lui Kant (*Critica rațiunii pure, Critica rațiunii practice*) sunt astăzi de largă audiență în învățământul nostru universitar.

Prin activitatea sa universitară, ca și prin participarea nemijlocită la organizarea și funcționarea unor instituții (Casa Școalelor, Societatea Română de Filosofie) și a unor publicații („*Revista de filosofie*”, revista „*Ethos*”), precum și la pregătirea și publicarea cunoscutei lucrări: *Istoria filosofiei moderne* (5 volume: Omagiu Profesorului Ion Petrovici, 1937-1941), ilustrul filosof și om de cultură s-a afirmat cu contribuții de referință în creația teoretică și în viața spirituală contemporană, militând pentru afirmarea personalității istoriei și culturii naționale.

De fapt, activitatea lui Nicolae Bagdasar (și a Societății Române de Filosofie, evident) își află o bună apreciere în corespondența sa cu mari personalități ale filosofiei contemporane (R. Bayer, M. Dessoir, H. Gouhier, Th. Greenwood, A. Liebert, René La Senne, Nicolai Hartmann ș.a.). Reținem câteva rânduri din scrisoarea lui N. Hartmann către Bagdasar: „... am citit studiul Dv. despre Dilthey, pe care l-ați publicat în *Istoria filosofiei moderne*. Cu lipsa mea de cunoaștere a limbii române nu mi-a fost prea ușor. Dar încet-încet am ajuns la capăt. Mi-a făcut mare plăcere să văd cât de frumos ați pătruns materialul deloc ușor și l-ați expus apoi într-un mod foarte accesibil, scurt și sistematic... Am avut în aceste două luni puțin timp de reflectare și nici nu am fost prea sănătos. Dar impresiile despre București n-au trecut și orele în care am fost împreună le am încă în bună amintire” (*Hartmann, N. an N. Bagdasar*, Berlin, den 4. Jan. 1943, în: *Corespondență: Nicolae Bagdasar printre prieteni și colaboratori*, ed. îngrijită de Ecaterina Bagdasar, în forma: *Texte inedite: N. Bagdasar, Corespondență*, în: „Revista de filosofie”, nr. 6, 1993 – scrisoarea lui Hartmann se află în volumul pregătit de Ecaterina Bagdasar, volum din care am publicat o selecție în numărul menționat al „Revistei de filosofie”).

Pe fondul a ceea ce s-a valorificat până acum (din paginile rămase de la N. Bagdasar), dintre care menționăm: *Opere*, I: *Amintiri* (Editura Academiei Române, 2006); *Opere*, II: *Portrete* (E.A.R., 2006), „Revista de filosofie” a desfășurat (numerele 1-6, 2014) publicarea unor pagini de referință din lucrarea voluminoasă (cca 1000 de pagini), intitulată inițial: *Curenți fundamentale ale filosofiei* (elaborată între 1942-1949), apoi: *Autori și opere existențialiste* (din care s-a pu-

blicat, în revista „Forum”, 2, 1990, fragmentul: *Jaspers despre libertate*) și, în fine: *Existențialismul* (din care s-a publicat, cu mențiunea „Fragment”, Karl Jaspers, *Influențe suferite. Raporturile dintre știință și filosofie*, în revista „Ramuri”, nr. 6, iunie 1969).

Menționăm că paginile selecției publicate aici sunt consacrate operelor unor gânditori de referință (Kierkegaard, Jaspers, Heidegger, Sartre, Berdiaev ș.a.), urmând metodologia cunoscută în scrierile lui Bagdasar, anume, separarea expunerii conținutului scrierii de posibilele observații, făcute cu toată grija, așa cum o mărturisește în *Teoria Cunoștinței*, Ed. a II-a, Casa Școalelor 1944, p. 7): „menirea istoricului filosofiei” este „de a face o separație strictă între *expunere* și *critică*, determinată de convingerea că nimic nu este mai dăunător pentru teoria expusă și nimic nu este mai dificil pentru cititor decât amestecul expunerii cu critica”.

Acest procedeu este caracterizat de Bagdasar încă în teza sa de doctorat, intitulată *Der Begriff des theoretischen Wertes bei Rickert. Darstellung und Kritik* (Berlin, E. Ebering, 1927, p. 5: Vorwort): „În ceea ce privește modul de tratare, am separat strict expunerea de critică. În expunere l-am lăsat numai pe Rickert să ia cuvântul, deoarece o critică intervenind în expunerea însăși pas cu pas ar fi îngreunat înțelegerea șirului ideilor filosofului sau chiar ar fi încurcat-o”.

Experimentarea unui astfel de demers metodologic pe analiza unui alt tip de scrieri filosofice decât cele urmărite mai devreme (Windelband, Rickert, Dilthey, Spengler, Husserl – în genere în mediul neokantianismului, filosofiei vieții și fenomenologiei) relevă o modalitate de abordare a unui istoric al filosofiei și filosof al culturii cu o mare experiență în domeniu, care

poate servi oricând ca model în cercetare și valorizare în istoria gândirii.

Traducerea ce urmează, ca și „Imperativismul” (capitol din „Teoria cunoștinței”) și cele câteva texte inedite, oferă, credem, o întregire la valorificarea contribuției lui N. Bagdasar în filosofia românească.

Alexandru Boboc

CONCEPTUL DE VALORIFICARE TEORETICĂ LA RICKERT¹

CONȚINUT

I. Prezentare

A. Teoria Cunoașterii

1. Tema teoriei cunoașterii. Diferite
concepte de subiect și obiect
2. Problema transcendenței și
a imanenței
3. „Obiectul” cunoașterii și esența valorică
a adevărului
 - a) Procedeele subiectiv
 - b) Procedeele obiectiv
 - c) Indispensabilitatea fiecăruia dintre
cele două procedee
4. Legătura valorilor cu realitățile
5. „Conștiința în genere”

1 N. Bagdasar, *Der Begriff des Theoretischen Wertes bei Rickert. Darstellung und Kritik*, Berlin, Emil Ebering, 1927, pp. 1-101. Lucrarea a fost susținută la Facultatea de Filosofie a Universității din Berlin în anul 1926, referenți fiind: Heinrich Maier (referent principal) și Max Dessoir. Amănunțele despre studiile lui N. Bagdasar la Berlin se află în: N. Bagdasar, *Opere*, I: *Amintiri* (Editura Academiei Române), pp. 105-138.

B. *Filosofia ca doctrină a valorilor:*
 Obiectul filosofiei

II. *Critică*

A. *Doctrina judecății*

1. Valori și forme teoretice
2. Valabilitatea actuală și potențială
3. Adevărul judecăților
4. Sensul imanent și cele două metode teoretico-gnoseologice

B. *„Conștiința în genere”*

Conștiința afirmativă și cea negativă
 și opoziția valorilor

Prescurtări*

Gegenstand = Der Gegenstand der Erkenntnis (Obiectul cunoașterii), 4. und 5. Aufl., 1921.

Grenzen = Die Grenzeln der naturwissenschaftlicher Begriffsbildung. 3. und 4. Aufl., 1921.

System = System der Philosophie (Sistemul filosofiei), 1921.

Probleme = Die Probleme der Geschichtsphilosophie (Probleme ale filosofiei, istoriei), 2. Aufl., 1924.

Das Eine = Das Eine, die Einheit und die Eins (Unitarul, unitatea și unicul), 2. Aufl., 1925.

Kultur = Kulturwissenschaft und Naturwissenschaft (Știința culturii și știința naturii), 4. und 5. Aufl., 1921.

Philosophie = Die Philosophie des Lebens (Filosofia vieții), 2. Aufl., 1922.

* Prescurtarea titlurilor lucrărilor lui Rickert folosite în această teză de doctorat.

CUVÂNT ÎNAINTE

Această lucrare își propune ca temă problema centrală a uneia dintre orientările filosofice contemporane cele mai importante, anume filosofia valorii, în forma pe care i-a dat-o Rickert. Ea are ca sarcină să arate cum, în filosofia valorii, logicul însuși devine purtător de valoare și cum adevărul este o valabilitate. Dar lucrarea nu vrea să se refere la întregul imperiu al valorilor, ci numai la valorile teoretice, adică la valorile logice. Faptul că această problemă nu poate fi luată în atenție fără a lua în considerare totodată fundamentele teoretico-gnoseologice ale filosofiei valorii a lui Rickert nu-l poate contesta nimeni; căci altfel s-ar ivi riscul de a nu se putea aprecia exact ce a vrut Rickert și care este prestația lui. De fapt, nu se pot înțelege valorile teoretice în accepția lui Rickert, dacă nu se ia în considerare fundamentul lor teoretico-gnoseologic. Căci ambele teme sunt atât de strâns legate una de alta încât, în genere, nu e posibil să se trateze una fără cealaltă.

În ceea ce privește modalitatea de tratare, eu am separat riguros prezentarea teoriei de critica ei. În prezentare am lăsat să aibă cuvânt numai Rickert, întrucât o critică care ar interveni la fiecare pas în expunerea însăși ar fi îngreunat sau chiar ar fi derutat înțelegerea

mersului gândirii filosofului. Citatele conținute în părțile expuse sunt luate exclusiv din operele sistematic finalizate ale lui Rickert.

Cercetările teoretico-gnoseologice ale lui Rickert culminează în conceptul de conștiință în genere, examinarea căruia poate evidenția cel mai bine la ce consecințe contradictorii conduce fundamentarea teoretică rickertiană. Îmi revine, înainte de toate, sarcina de a o demonstra prin dezvăluirea inconsistenței acesteia.

Autorul